

# FORA VILA VERD

SUPLEMENT D'ECOLOGIA, AGRICULTURA, NATURA, PATRIMONI I CULTURA POPULAR



**CENS.** EL DARRER RECOMPTE D'AUS A LES ZONES HUMIDES DE LES ILLES BALEARS DEIXA UN CENS DE 25.000 EXEMPLARS DE 68 ESPÈCIES DIFERENTS

**CURS.** EL GOVERN ORGANITZA UN NOU CURS TEÒRIC I PRÀCTIC DE PODA I EMPELT D'AMETLLER, VINYA I GARROVER ADREÇAT A PROFESSIONALS



Un dels caçadors que acudeixen a la Serra de Tramuntana per caçar fent ús de les tècniques més antigues i tradicionals, com la dels filats.

J. SERRA

## 7.500 CAÇADORS TRADICIONALS

**COMPLEMENT.** L'ACTIVITAT CINEGÈTICA ÉS SOVINT UN COMPLEMENT A L'AGRICULTURA I LA RAMADERIA / UNES 7.500 PERSONES PRACTIQUEN LA CAÇA DE LA MANERA TRADICIONAL A LES ILLES BALEARS / ES TRACTA D'UNA MODALITAT RESPECTUOSA I EN SIMBIOSI AMB L'ECOSISTEMA



**PRESERVAR.** La Llei de caça i pesca fluvial de les Illes Balears reconeix les arts tradicionals de caça, com la caça de tords a coll o de cabres amb cans i llaç, i en proposa la seva preservació i promoció com a activitat tradicional. Més del 25% dels caçadors practica modalitats tradicionals.

# La tradició de caçar a la Tramuntana

X.C./F.V.V.

Temps enrere, mitjançant la caça es controlaven les poblacions salvatges (els tords, els conills, les cabres i altres) que competien amb els pagesos per consumir collites i altres recursos i gràcies a aquesta activitat la pagesia incorporava amb un cost baix una proteïna de qualitat necessària a la dieta mediterrània, que era gairebé vegetariana.

En aquest context de benefici recíproc entre pagesia i caça és on se situa al llarg de segles i mil·lennis, el desenvolupament de les arts tradicionals selectives de caça reconegudes a la normativa autonòmica vigent, concretament a l'article 35 de la Llei 6/2006 de caça i pesca fluvial, que en proposa la seva preservació i promoció.

Algunes d'aquestes pràctiques tradicionals de caça són gairebé úniques al món. "La societat rural que durant generacions sobrevisqueren gràcies a una gestió acuradíssima dels recursos disponibles ha definit, d'una banda, l'espai natural d'aquesta illa i, de l'altra, la cultura tradicional i el patrimoni etnològic de Mallorca, que és també la nostra particular manera de sobreviure i d'entendre el món, gairebé ha desaparegut a conseqüència de la pèrdua de rendibilitat del sector primari que la sostenia", explica Toni Colom, pagès de vocació i caçador valldemossí, membre de l'associació Tramuntana XXI i secretari de l'Associació de Caçadors de Cabrits amb Cans i Llaç. A més d'aquesta pràctica tradicional de

caça, també és molt aficionat a la caça de tords a coll.

La caça de tords a coll, la caça de conills amb cans eivissencs, la caça de cabres amb llaç i la caça de perdius amb bagues són modalitats de caça tradicionals genuïnes i exclusives de les Illes de Balears. També es poden considerar com a tradicionals la falconeïria (art declarat com a patrimoni immaterial de la humanitat per la Unesco), la caça amb fura, la caça amb arc, la caça amb cans llebrers i la caça del tord amb reclam bucal a barraca. "A la Serra de Tramuntana, per nombre de persones practicants i distribució, destaquen la caça del tord a coll i

la caça de cabres amb llaç, les quals duen associat un important patrimoni que es presenta en forma de construccions de pedra en sec, tècniques de gestió forestal o lèxic específic", explica Antoni

Barceló, doctor en Geografia, tècnic de patrimoni etnològic del Consell de Mallorca, qui ha dedicat part de la seva trajectòria acadèmica a investigar el valor ambiental, territorial i social de la caça i les seves implicacions. Segons les seves investigacions, "es pot dir que sobre un 40% de les persones titulars de llicència de caça a Mallorca, practica modalitats tradicionals. Aquestes xifres són superiors a la Serra de Tramuntana".

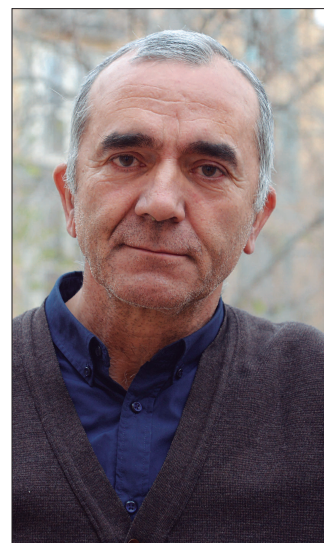
● **Tords a coll.** "Pel novembre començaven a venir els tords, fins febrer. Cadascú tenia el seu coll. A les sis del dematí ens aixecàvem, el meu germà ja ens havia



Un caçador, acompanyat del seu ca, situat en un coll amb els seus filats, un sistema de caça tradicional que utilitza una gran xarxa per



Antoni Barceló, del Consell.



Toni Colom, de Valldemossa.



Maria Ignàsia Colom, de Bunyola.



Tomeu Colom, de Só

fet el cafè. Teníem tres quarts d'hora de caminar per arribar als colls", explica Maria Ignàsia Colom, bunyolina de 96 anys. Quan se li demana qui la va ensenyar a caçar amb filats, contesta: "Crec que ho dúiem dins la sang, de veure-ho, de petites, acompanyàvem els nostres pares o els germans".

Colom continua el seu relat, recordant cada detall: "La primera vegada que jo vaig caçar devia

tenir 12 anys, i després hi vaig anar cada any, cada temporada. El dematí anàvem a Son Nasí, a les 8 ja havien sortit els tords a menjar les olives. El capvespre de vegades hi anàvem també, amb el meu germà gran, que ja havia fet el jornal. Anàvem damunt d'un coll molt alt i els esperàvem que sortien, volaven amb una velocitat! Anaven als baixos a menjar olives. Nosaltres els agafàvem i els matàvem, i després els veníem. Ho

fèiem per doblers, era per la lla-driola".

La caça del tord a coll i la caça amb lloses de pedra eren els sistemes tradicionals de les finques de muntanya a Mallorca per reduir la competència dels tords sobre la collita d'olives i possibilitaven, sense produir residus ni contaminació o risc per a les persones, l'aportació de proteïna animal més popular de la tardor i hivern a la dieta de la Serra i el Llevant. Els



capturar les peces.

REPORTATGE FOTOGRÀFIC DE J. SERRA



ller.

tords es capturaven per a l'autoconsum o es comercialitzaven essent un important ingrés complementari de les rendes (fins al 15% de la renda anual) de les famílies pageses.

La caça al coll amb filats és un sistema de captura selectiu que consisteix a sostenir unes canyes d'entre 5 i 7 metres entre les quals hi ha una xarxa de fil i col·locar-se en un lloc estratègic (el coll) de pas entre les zones on dormen i les zones on mengen aquests preuats ocells. L'ormeig de caça són els filats.

La temporada de caça de tords ha acabat a principis de febrer. Els caçadors arpleguen les seves canyes i xarxes fins a l'any que ve. Un dels filaters de tota a vida és Tomeu Colom, membre de la Societat de Caçadors amb Arts Tradicionals de Sóller des de fa 26 anys. Fa quinze anys que és el president d'aquesta entitat amb més de 150 socis a Sóller i Fornalutx. Abans també aglutinava els caçadors tradicionals de Deià, però aquests es van integrar a la Societat de Caçadors Tradicionals de Valldemossa.

“Vaig aprendre a caçar amb filats als 4 o 5 anys, que acompanyava mon pare”, explica Colom, “després vaig anar a viure a una finca a Fornalutx, a Monnàber, i

allà m'hi vaig aficionar molt”. Quan se li demana per les seves motivacions per practicar aquesta activitat tradicional, s'arronsa d'espatlles i contesta: “Hi ha a qui li agrada sortir amb la barca i pescar, i a mi m'agrada agafar les canyes i anar al coll”. En Tomeu explica que a ell el mou l'estima per la muntanya i la natura, la voluntat de conservar tradició ancestral de la Tramuntana i l'oci. “No és per l'afany de matar”, aclareix, “moltes vegades amollam als aucells que cauen a les xarxes, la nostra modalitat de caça és molt selectiva”.

Per a ell la caça té un valor com a element de protecció de l'entorn. “Nosaltres arreglam camins de muntanya, aixecam alzines caigudes i cuidam aquelles que ens serveixen per fer el coll, hem restaurat barraques de carboners. Jo consider que contribuïm a la conservació del paisatge”, explica. “A

més”, afegeix, “conservam una activitat tradicional que si no es perdria. El tord és molt preuat, hi ha moltes receptes antigues que es fan amb aquest aucell”.

### ● Cabrits amb cans i llaç.

La captura de la cabra salvatge a la Serra de Tramuntana, amb l'ajuda de cans, és una pràctica ancestral, amb arrels que es perden fa milers d'anys. Des de l'arribada de les poblacions caprines, introduïdes pels humans originaris de les illes, s'hi ha dut a terme algun tipus de gestió, ja que es reproduïen amb molta facilitat. D'aquesta manera, històricament, s'han capturat els exemplars joves vius per aprofitar la seva carn però sense tenir el problema del seu trasllat i espera prèvia al sacrifici.

La tècnica és simple, però no senzilla. Els cans persegueixen i arraconen les cabres a un aresta del penya-segat, l'enrocador, mitjançant una estratègia de persecució i immobilització a la que col·laboren íntimament els cans i els humans. Un cop immobilitzada la cabra, el caçador, sense necessitat de tocar directament l'animal ni de fer-li mal, utilitza una canya amb un llaç al final, que passa pel coll de la cabra.

Unes 150 persones practiquen aquesta modalitat a Mallorca, amb la motivació de conservar la pràctica d'una activitat tradicional que podria classificar-se, en llenguatge actual, com una activitat d'aventura i risc. A diferència de la caça de tords a coll, que sol ser bastant solitària i silenciosa, la pràctica de caça a cans i llaços se sol fer en grup: és una activitat col·lectiva. A més, hi ha una motivació gastronòmica, arrelada a la cultura i la tradició de la cuina mallorquina, que comptava amb la carn de cabrit entre els seus ingredients més valorats.

### ● Caràcter ecològic.

Toni Colom, qui també practica assíduament aquesta modalitat de caça, n'explica el caràcter ecològic, efectiu i compatible amb altres usos del medi natural: “A més de la captura per a posterior consum, és la tècnica actualment utilitzada pels gestors cinegètics per al control en viu d'exemplars, pels investigadors de les poblacions per a recollir mostres biològiques, o per al control de poblacions de caprins domèstics assilvestrats en zones sensibles en les quals no és aconsellat l'ús d'armes de foc (àrees periurbanes o al costat de rutes transitades). La seva projecció com a oferta etnològica d'interès per al turisme rural i d'aventura es planteja com un potencial complement a les rendes de les explotacions agrícoles o forestals de les zones menys productives de muntanya”.

També en destaca el component de connexió amb el medi que el

motiva a practicar aquest tipus de caça, i el seu respecte cap aquests animals: “Abans de capturar un animal que està enrocat, pots mirar-lo als ulls. En la mirada d'aquests animals, fets a la muntanya com cap altre, lliures a la muntanya com cap altre, que no entenen de límits ni d'imposicions, et reconeixes a tu mateix. La llibertat antiga d'agafar viu el gran boc, mirar-ho als ulls i, des de la humilitat, deixar-ho anar”, diu Colom.

### ● Dones caçadores.

La caça és practicada majoritàriament per homes. Les dones caçadores a Mallorca suposen l'1,64% del total de persones que practiquen la caça. “Un tret a considerar és que un terç de les dones amb llicència de caça practiquen l'activitat cinegètica sense arma de foc, destacant la modalitat tradicional de coll”, explica Antoni Barceló, qui ha investigat la dis-

tribució territorial i per edats i gèneres de l'activitat cinegètica a les Balears. Els municipis amb major percentatge de dones caçadores sobre la població femenina són municipis localitzats a la serra de Tramuntana.

“Som un col·lectiu enormement masculinitzat”, explica Toni Colom, “quan la caça tradicional servia per sobreviure, les dones caçaven. He conegut moltes dones que caçaren amb filats i algunes eren més enceses que molts de caçadors”. En Toni és el nebot de na Maria Ignàsia Colom, una d'aquelles “enceses caçadores”, així que sap del que parla.

En una època en què les possibilitats de les dones d'accedir a certa autonomia eren molt limitades, la caça de tords a coll va suposar per a un bon grapat de dones de la Tramuntana l'oportunitat de comptar amb alguns recursos propis. “Quan jo era fadrina, els tords que caçava, els venia i em quedava els doblers per mi, per si necessitava unes sabates, un vestit...”, explica Maria Ignàsia Colom. Aquesta petita esclatxa de llibertat es va acabar per a moltes dones en casar-se. “Ja de casada no vaig poder anar a caçar quasi mai, tenia feines a casa. Enyorava molt anar a caçar!”, recorda. “Teníem una botiga aquí a Bunyola i jo m'hi havia de quedar atenent. Però hi havia dies que deixava la meva filla, quan ja era grandeta, i nosaltres anàvem a caçar, “de gran dia”, li dèiem, perquè era al migdia. Ell caçava i jo matava els tords. Veníem els tords a un bar del poble. De fadrina els doblers dels tords eren per a mi, però de casada va ser una altra història! Tot anava al marit, i ell disposava. Depeníem del querido”.

“Quan la caça passà de ser una necessitat familiar, ja fos per a l'autoconsum o la venda, a ser una activitat d'oci, els mecanismes del patriarcat aconseguiren que les

## EL FUTUR.

Per a Toni Colom, la supervivència de les activitats tradicionals de caça passa per l'organització i la sensibilització, tant cap a dins del col·lectiu de caçadors com cap a la societat en el seu conjunt.

## REIVINDICACIÓ.

“Ens hem de reivindicar com a ús matriu del paisatge que tots volem preservar i ho hem de continuar fent: hem de conèixer les pràctiques ancestrals i de recuperar l'ús dels materials tradicionals per a les instal·lacions de caça, no hem de produir cap residu a les nostres eixides de caça, hem de promoure la cuina de caça -la gourmet i la casolana-”, reflexiona, Colom.

## ALIANÇA.

Toni Colom assegura que “hi ha dues eines que hem de fer servir les entitats de caça: d'una banda, la custòdia del territori i, de l'altra, l'aliança amb els pagesos de l'entorn. Recordem que és en aliança amb la pagesia que la caça ha perdurat fins als nostres dies”.

## TRANSVERSALITAT.

Per a Antoni Barceló, amb una mirada coneixedora i sensible al món cinegètic, però també amb el rigor de la ciència i la consciència normativa de fer feina a l'administració pública, “es tracta d'aprofitar transversalment els coneixements, les eines i el gran potencial d'acció d'un col·lectiu estructurat, democràtic, intensament regulat, participatiu i d'àmplia distribució territorial per conservar i millorar l'entorn i la biodiversitat”.

## GESTIÓ CINEGÈTICA.

Barceló afegeix que “la gestió cinegètica és una eina estratègica i a considerar en un espai d'alta rellevància ambiental i declarada Patrimoni de la Humanitat en la categoria de Paisatge Cultural per la Unesco, com és el cas de la serra de Tramuntana”.

dones en quedessin al marge i avui són molt poques les dones caçadores”, explica Toni Colom.

Molt actiu en les diferents associacions i societats de caçadors i conegut de la feina estratègica que han de fer com a col·lectiu, la inclusió de dones, així com joves, a la pràctica de la caça tradicional, ha de ser una línia de treball prioritària diu que “no podem prescindir de la complexitat del 50% de la societat i en fer l'anàlisi de la situació per salvar la caça, aquest ha de ser un eix que no podem obviar per aturar aquesta dinàmica d'exclusió. Mentrestant, hem de donar la màxima visibilitat a les dones que surten al camp a caçar”.